

محله ارگی

مختاری طالقانی، اسکندر، ۱۳۳۵ -

محلۀ ارگ / اسکندر مختاری طالقانی؛ [برای] سازمان زیباسازی شهر تهران - تهران:
دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۹۷.
۲۸ ص: مصور - (تهران پژوهی؛ ۲۳)

ISBN: 978-964-379-470-5

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیفا
۱. ارگ (تهران). ۲. محله‌ها - ایران - تهران. الف. سازمان زیباسازی شهر تهران.
ب. دفتر پژوهشهای فرهنگی. ج. عنوان.
۱۳۹۷ م ۳ ۸۹ هـ/ ۲۰۷۹ DSR
کتابخانه ملی ایران
۵۵۰۴۵۵۲ ۹۵۵/۱۲۲

ISBN: 978-964-379-470-5

شاب: ۵-۰-۳۷۹-۹۶۴-۹۷۸

• محلۀ ارگ •

- رشته: دکتر اسکندر مختاری طالقانی
- ویراستار: پروین حیدری
- تراژ: دکتر صفحہ آرا: فریدہ داورزنی
- چاپ اول: ۱۳۹۷

همۀ حقوق محفوظ است. هرگونه کپی و استفاده از این اثر به هر شکل بدون
اجازہ کتبی دفتر پژوهشهای فرهنگی ممنوع است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دفتر
پژوهشهای
فرهنگی

دفتر پژوهشهای فرهنگی

تهران، خیابان کریم خان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، کوچه باقری قصرالدشتی، شماره ۵
کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۹۱۳ تلفن: ۸۸۸۲۱۳۶۴ دورنگار: ۸۸۳۰۲۴۸۵

www.iranculturalstudies.com

سازمان زیباسازی شهر تهران

میدان هفت تیر، خیابان شهید مفتاح جنوبی، نبش کوچه شیروودی، شماره ۲

تلفن: ۸۹۳۵۷۰۰۰ نمابر: ۸۸۱۳۶۶۴

www.zibasazi.ir

فهرست مطالب

۷	■ مقدمه
۸	■ ویژگی‌های کالبدی محلهٔ ارگ، از پایتختی تا دوران معاصر
۱۰	● محدودیت وسعت
۱۰	● راه‌های ارتباطی
۱۵	● تأسیسات رفاهی
۱۷	● منابع تأمین آب
۱۹	● فضاهای شاخص عمومی محلهٔ ارگ
۲۲	● سکونت در ارگ
۲۳	● جمعیت، مشاغل و حرفه‌ها
۲۵	■ بناهای شاخص حکومتی ارگ تهران
۲۵	● بناهای سلطنتی
۲۸	● بناهای دولتی و نظامی
۳۰	● بناهای مذهبی و فرهنگی
۳۲	● بناهای آموزشی
۳۴	■ ارگ امروز تهران
	● انعکاس طرح‌های نوسازی شهر تهران در محلهٔ ارگ،
۳۴	در آغاز قرن معاصر
۳۴	● تحولات محلهٔ ارگ، از دورهٔ پهلوی تا دوران اخیر
۳۷	■ منابع

توجه به مدارگ تهران از آن نظر ضرورت دارد که تاکنون این محله از شهر تنها به اعتبار مجموعه کاخ گلستان شناخته می‌شد و در جایگاه محله‌ای از شهر که در آن سکونت جریان داشته مورد توجه نبود. این کتاب قصه آن مدارگ تهران را در جایگاه محله‌ای از محلات شهر تهران به اعتبار یک مجموعه شهری که در آن ترکیبی از بناهای سلطنتی، ساختمان‌های سکونی و نظامی و محله‌ای که در آن استقرار داشته است معرفی می‌کند.

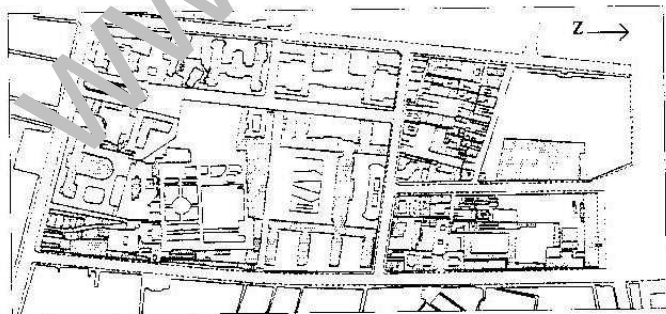
ارگ تاریخی تهران بعد از دوران قاجار شاهد تحولات گسترده‌ای بود که براساس آن ساختمان‌های اداری و دولتی جدید بر جای ساختمان‌های حکومتی دوران قاجار ایجاد می‌شمار یافتند. گرچه این تغییرات با تخریب ساختمان‌های قدیمی، محله بخش اندرونی کاخ‌های سلطنتی، عمارات دولتی، ساختمان‌های نظامی، داخل ارگ، دروازه‌های ورودی به ارگ و دروازه‌های ورودی به مجموعه کاخ‌های سلطنتی همراه بود؛ اما جایگزینی ساختمان‌های دولتی جدید بر کاخ دارایی، کاخ دادگستری، عمارت فرمانداری تهران و تجدید بنا دارالفنون و قورخانه؛ خود دوره‌ای جدید از تاریخ تحولات معماری در ایران را رقم زدند و ارزشی بر ارزش‌های گذشته افزودند. این ارزش‌ها؛ امروز میراث معماری معاصر در شهر تهران را شکل می‌دهند.

یادآوری این نکته ضرورت دارد که کتاب حاضر تنها به معرفی محله ارگ در قالب یک مجموعه شهری واحد اکتفا کرده است؛ اما

پیداست که هریک از ساختمان‌ها و عمارات فاخر واقع در این مجموعه شهری از جمله مجموعه کاخ گلستان، مدرسه دارالفنون، میدان ارگ، کاخ دادگستری، کاخ دارایی، عمارت فرمانداری تهران، رادیو ایران، بانک ملی بازار و کلانتری بازار هریک به تنهایی از آن درجه از اعتبار تاریخی و هنری برخوردارند که به طور جداگانه بدان‌ها توجه شده و معرفی شوند. این کتاب تنها به جایگاه تاریخی این گونه آثار در قالب یک محله از شهر تهران اکتفا کرده است.

ویژگی‌های کالبدی محله ارگ، از پایتختی تا دوران معاصر

محله ارگ، یک از محله‌های تهران صفوی تا قاجار، در انطباق با بافت فعلی شهر تهران در شمال به میدان و خیابان امام خمینی^(۱)، از شرق به خیابان ناصر خسرو، از غرب به خیابان خیام و از جنوب به خیابان ۱۵ خرداد محدود می‌شود. طول این محله از شمال به جنوب، حدود ۹۰۰ متر و از شرق به غرب، نزدیک به ۱۰۰ متر است و وسعتی حدود ۴۵ هکتار را دربرمی‌گیرد. وجود مجموعه کاخ‌های سلطنتی شهر تهران در این محدوده سبب شده تا به ویژگی‌های بافت شهری این بخش از شهر تهران در حد بایسته توجه نشود. در حالی که محله ارگ تهران چون دیگر محلات شهر بافتی مسکونی دارد که در کنار دوایر دولتی و ساختمان‌های عمومی و مجموعه کاخ‌های سلطنتی همواره عده‌ای از اهالی شهر در آن سکنی داشته‌اند.

نقشه ۱. محدوده ارگ تاریخی تهران با وسعتی حدود ۴۵ هکتار